

– terugtrekken, anders gezegd, uit het gebied waar zij hun verdedigingsstellingen hadden aangelegd. Dat werd geweigerd: de Republiek antwoordde op 17 juli dat aan *beide* zijden van de van Mook-lijn sprake moest zijn van het terugtrekken van troepen.

Dit antwoord van de Republiek was het dat leidde tot de machtiging van het kabinet-Beel om tot de aanval over te gaan.

Men moet bij het beoordelen van al die voorstellen en tegenvoorstellen in het oog houden dat zij, zeker van de zijde van de Republiek (voor Nederland gold dat in mindere mate), steeds mede bedoeld waren voor de buitenwereld. Dat was ook gebleken uit de door Schermerhorn vermelde onderschepte telegrammen. Het was het streven van de meeste Republikeinse voormannen, misschien niet van Sjahrir maar zeker wèl van Soekarno, om voortdurend een bereidheid tot verder onderhandelen voor te wenden – zij zagen in hoe belangrijk het was dat, als het tot een ontkenning kwam, *Nederland* de aanval zou inzetten en de agressor zou zijn. Verwacht werd dat dit de Republiek in hoge mate ten goede zou komen.

Er zat evenwel aan die aanval nog een tweede voor Nederland ongunstig aspect vast. Dat werd niet door van Mook beseft die bleef geloven in zijn ideaal van de Verenigde Staten van Indonesië, laat staan door het kabinet-Beel – wie dat wèl deed, zij het te laat, was Schermerhorn. Het inzetten van de Eerste Politionele Actie had er toe geleid dat Sanders, de secretaris van de Commissie-Generaal met wie hij zich al sinds de bezetting nauw verbonden had gevoeld¹, onmiddellijk om ontslag had verzocht: voor Schermerhorn een schokkend gebeuren. Eén dag later schreef hij in zijn dagboek: 'Zo gingen wij zondagavond' (20 juli) 'naar bed op de tijd' (te middernacht)

'dat de actie zou beginnen. Nederland stelde zich op dat ogenblik voor, op het gebied der samenwerking door middel van macht te bereiken, hetgeen het in vrijwilligheid niet verkreeg. Daarmee is het veroordeeld, ook in de toekomst, zoals vanouds, de macht als grondslag van onze aanwezigheid alhier te blijven gebruiken. Het is niet gelukt de nieuwe weg te vinden: de beide volkeren hebben daartoe de kracht niet kunnen opbrengen. Daarmede is Nederland veroordeeld, de legitimatie van het gezag opnieuw op macht te doen berusten en daarmee een van de wezenlijke kenmerken van de koloniale verhouding ongewijzigd te handhaven.'²

¹ Voorziende dat het tot een militair ingrijpen zou komen, had Sanders' collega Samkalden al een maand eerder zijn functie neergelegd. ² *Het dagboek van Schermerhorn*, p. 778 (22 juli 1947).